

Urte berria

Urte berria hasi da baina ez du ematen giro politikoa mar-ko soziolinguistiko berri bat sortzeko egokia izango denik. Biek beti bezala jarraituko dutela dirudi. Hauteskondeak izango dira bai Iparraldean eta baita Espainiako Estatuan ere. Frantzia garaia baliatu dute proposamen berri bat egi-teko. Lisboako tratatua onartzeko Frantziako konstituzioa aldatu behar zela eta, Frantziako tokiko hizkuntzen aldeko bi emendakin proposatu ziren, baina eztabaidarik ez zen egin eta aurrerago tratatuko omen dute gaia. Konstituzioa-ren 2. artikulua aldatu zenetik, alegia, frantsesa Estatuko hizkuntzatzat onartu zenetik 90eko hamarkadaren hasieran, ez da lortu hizkuntza gutxiak babesteko aipurik onartzea eta 2. artikulua hau dela-eta Euroituna ezin da berretsi.

Espainiako Estatuan ere hauteskunde garaia ez du ema-ten aproposa euskararen aldeko neurririk hartzeko; izan ere, Frantzia jakobinismoa soziologikoki indartsua den bi-tartean, Espainiako Estatuan hizkuntzak eta errebindikazio territorialak lotzen dira. Aniztasunaren balioa eta hizkun-tzen ikuspegi ekologikoa ez dira onartzen edo benetan be-har bezala ulertzen. Autore anitzek aipatu duten moduan, hizkuntza despolitizatzea ezinbesteko da, edozein ikuspun-tu politiko defenditu baitaiteke edozein hizkuntzatan. Izan ere, egoera soziolinguistiko ideal batean, hizkuntzak egune-roko edozein erabilpen gunerako balio beharko luke; eta, modu berean, edozein hiztunek aukera izan beharko luke nahi duen hizkuntza erabiltzeko, entzule hartzaileak erabi-lera horrek pentsamendu politiko edo ideologia zehatz ba-tekin lotzen duela pentsatu gabe. Aipatu bezala, ez du ema-ten giro politikoa egokia izango denik mar-ko berri bat sor-

tzeko. Gizarte giroa, giro soziologikoa egokia al da ezer aldatzeko? Eta zein aldetik?

Gure harira itzultzeko, Europako Ituna zela eta, Bernard Cerquignini txosten bat eskatu zitzaion Frantzian, eta bere ikerketaren arabera 75 dira Frantziako hizkuntzak. Euroituna berretsiko balitz, hizkuntza horiei guztiei aplikatu beharko litzaieke. Aplikaezina dudarik gabe, eta gainera ez du ematen hizkuntza historikoentzako lagungaririk izango lukeenik. Izan ere, okzitanieraren kasuan, adibidez, milioi eta erdi hiztun baino gehiago izan arren hizkuntza hori dakitenak, eremu zabal batean sakabanatuta daude, non gehiago diren beste 75 hizkuntza horietako bat jatorrizko hizkuntzat duten pertsonak. Gainera hizkuntza horien hiztunen trinkotasun soziologikoa eta soziolinguistikoa askotan indartsuagoa da okzitanieradunena baino. Euskararen kasua aztertzeko dago alde horretatik.

Aplikaezina den zerbait onartzea ez da ona, zalantzarik gabe, jatorrizko helburua usteltzen uzten baita. Helburuek lortzeko modukoak izan behar dute. Euskal Herrian, Iparraldean, Nafarroan edo EAEn bizi diren pertsonak euskaraz jakin beharko luketela eta erabili beharko luketela legez onartuko balitz, antzeko zerbait litzateke: alferrikako ahalegin bat ez ezik, hizkuntz ekologiaren ikuspegitik astakeria bat.

Gandhiren hilketaren 60. urteurrenean, bere filosofia gogoratuko dugu hemen; bertan aipatzen denez, helburua lortzeko erabiltzen den bitartekoa helburua bera bezain garrantzitsua da. Borges autore argentinarrak horren garrantziaz ohartarazi zigun baita ere bere ipuin liluragarrien bitartez: errealitatearen eta fikzioaren arteko aldea mehea da eta mundua ez da dikotomikoa, ez da manikeista. Horrelako zerbait agindu zigun Borgesek: «Ondo aukeratu zure etsaia, bera bezalakoa bihurtzen bukatuko baituzu». Hizkuntza gutxituen aldeko ahaleginak ikuspegi ekologiko eta holistikotik egin behar dira, sekula ez derrigortasunaren ikuspegitik. Gizartearen onarpena eta pertsonaren ongizatea lortu nahi baldin badira behintzat —eta, nire uste apalean, hizkuntza gu-

txituak defenditzeak dituen benetako helburuak horiek biak dira hain zuzen ere—. Eta etsaia ondo aukeratu beharra aipatzen denean, azken finean D. Crystalen ikuspuntua gogoratzen dugu: hizkuntza gutxitu bat indarberritzeko lanean aritzen garenean ahalik eta indar gehien biltzen saiatu behar da, ez da etsairik eduki behar, indar positibo guztiak baliatu behar dira. Ez da inoren kontrako edo beste hizkuntza baten kontrako borroka, baizik eta humanitatearen aniztasunaren aldeko pausoa, besterik gabe. Gainera, ingelesezko esaera zaharrak dioen moduan: «Zure arazoa konpontzeko modukoa bada, zergatik arduratzen zara? Eta konponezina bada... zergatik arduratzen zara?».

2007ko bukaerak utzi diguna

Urte berri bat abiatu da beraz, baina aipatuko ditugu hemen 2007ko bukaerak utzi dizkigun berri aipagarrienak. Askotan gertatzen ez delako, abenduan Iparraldean egindako mintegi bati lerro batzuk eskaintzea mereziko du. Mintegi horien berri osoa izan dezake irakurleak Euskal Kultur Erakundearen web orrian (www.eke.org/euskara/herri_hizkuntzak/topaketak_2007). Mintegi horien izenburua «Hizkuntzen eta kulturen topaketak 2007» izanik, Iparraldeko, Hegoaldeko eta Frantziako eremuko hizkuntza gutxituen aditu garrantzitsuenetarikoa bildu ziren, eta baita kulturarekin eta hizkuntzarekin lotura duten agintari politiko aipagarrienak ere. Esate baterako, bertan izan ziren Max Brisson eta Miren Azkarate.

Euskararen Erakunde Publikoaren eta Euskal Kultur Erakundearen aurkezpena egin ez ezik, eremu geografiko eta egoera soziolinguistiko anitzetako politika publikoen egituraketa aztertu zen topaketa horietan. Euskadiko hizkuntz politika, erroldetako datu soziolinguistikoak eta hedabideak eta tokiko hizkuntzak ere mintzagai izan ziren.

EEPren barruan gogoeta sakona egin ondoren, datozen urteetako egitasmo estrategikoa finkatu zuten. Helburuak fin-

katzeko aholku batzorde zabal bat bildu zen, eta Txepetxen lanak oinarri teoriko nagusitzat harturik, ideia eta helburu nagusia esaldi batean laburtu zuten: *Hiztun osoak helburu, haur eta gazteak lehentasun*. Orain helburua lortzen saiatzen ari dira; baina denok dakigun moduan, hizkuntz plangintzan aritzerakoan pazientzia asko izan behar da. Are gehiago Iparraldeko kasuan, non euskararen ezagutza desestruturazio prozesu arinean sartua dagoen. Hamar urtetan (hau da, 1991tik 2001era) euskararen ezagutza %33tik %25era pasatu da, eta bitartean euskaldun horien hizkuntz erabilera oso baxua da eta jaisten ari da. 1993an Iparraldeko euskararen erabilera euskararen kale neurketen arabera %7 bazen, 2006ko neurketaren arabera %4,6 zen. Ez dirudi pozteko moduko koadroa. Dena den, gazteenen artean badirudi hezkuntzaren eragina azaltzen ari dela; eta adinekoek adin talde euskaldunena izaten jarraitzen badute, bai ezagutzari dagokionez eta baita erabilerari dagokionez ere, gazteenen artean ezagutza zertxobait handitzen ari da azken urte horietan.

Hizkuntzaz eta kulturaz hitz egiten ari garenez, ezin aipatu gabe utzi *Bat* soziolinguistika aldizkariaren 65. zenbakia-
ren dosierra «Euskal Herriko kulturak eta euskara» gaiari buruz izango dela. Aldizkari hori oso aberatsa da Euskal Herriko egoera soziolinguistikoa hobeto ulertzeko eta gai honen inguruan gogoeta sakonak bideratzeko, mundu mailan oso gutxi dira maiztasun eta sakontasun horretako soziolinguistika aldizkariak dituzten hizkuntzak.

Hizkuntza eta kultura gaur egunean kezka sortzen duen gaia da. Andoaingo Martin Ugalde Kultur Parkean «Kontsumitzen al da euskarazko kultur produkzioa?» mahai-inguru antolatu zen. Bertan aditu eta eragile garrantzitsuak bildu ziren eta eztabaida emankorra gertatu zen. Mahai-inguruan Olatz Osa Elkar argitaletxeko zuzendaria, Mikel Iturria, Iñaki Gomez, Kike Amonarriz eta Eneko Olasagasti bildu ziren, Martxelo Otamendik moderatzaile lanak egiten zituela. Interneten mahai-inguru honen informazio aurkitzen da, bideo oso bat ere eskuragarri dago. Bereziki inte-

resgarria egiten da laburpena, www.berria.info/dokumen tuak/dokumentua368.pdf helbidean.

Praktika kulturalak eta hizkuntza

Kezka sortzen duen gaia da beraz, baina ez bakarrik 2008ko hasiera honetan. 2005ean EKEk Euskal Herriko kultur ohi-turei eta iritziei buruz egindako ikerketa sakona kaleratu zuen, *Praktika kulturalak eta nortasun kolektiboak Euskal Herrian* izenburupean.

Ikerketa horren lehen galderan, euskal kulturaren hainbat definizio proposatu zitzaizkien galdekatuei. Inkestatu bakoitzak bai edo ez erantzun behar zion proposatutako lau definizioetako bakoitzari. Hizkuntza —kasu honetan, euskararen erabilera— funtsezko ezaugarria da Ipar Euskal Herriko galdekatuen %56entzat, baina EAEn (%48) eta bereziki Nafarroan (%43) biztanle gehienentzat euskal kultura ez da zertan lotu behar derrigorrez euskararekin.

Taula honetan, galdera bakoitzak lurralde bakoitzean jasotako baiezkoen ehunekoa adierazten da (EKE 2005: 15). Batzuek baiezko aukera bat baino gehiago egin zutenez, ez dago ehuneko bertikalik.

Zure aburuz, zer da euskal kultura?

	<i>Iparraldea</i>	<i>Nafarroa</i>	<i>EAE</i>
Euskal Herriarekin zerikusia duen sorkuntza oro, hizkuntza edozein dela ere	%70	%68	%71
Euskarazko sorkuntza oro	%56	%43	%48
Euskal Herriko artista baten sorkuntza oro, hemen edo kanpoan eginda egon	%54	%64	%74
Euskal Herrian ekoizitako sorkuntza oro, hizkuntza nahiz egilea edozein direla ere	%51	%52	%63

Bigarren galderan, galdekatuei euskal kulturaren ezaugarri nagusiak aipatzeko eskatu zitzaien. Ondoren aztertu ahal izateko, aipatutako ezaugarriak ehunekotan zenbatu dira, aipatze-maistasunaren arabera. Iparraldean, euskara izan zen gehien aipatutako ezaugarria (%16). Pixka bat urrunago kan-

tak (%14), dantza (%14), pilota (%12) eta ohiturak (%10) aipatu zituzten. Are urrunago daude musika, gastronomia eta jaiak (%7). Nabarmendu behar da, euskaldun sentitzen direnek askoz ere gehiago aipatzen dutela euskara euskal kulturaren funtsezko ezaugarri gisa (%22). Frantses sentitzen direnen artean, berriz, %13k jotzen du ezaugarri hori funtsezkoztat (EKE 2005: 15). Era berean, garrantzitsua da kontuan hartzea euskaldun sentitzen direnen artean dagoela euskal hiztunen kopuru handiena, eta pertsona horiek direla nortasun kulturala eta hizkuntza gehien lotzen dituztenak.

Ez goaz hemen inkesta horren edota beste batzuen informazioaren hustuketa egitera, baina argi dago oraingo garai honetan euskal kulturaren definizioan aldaketa sakonak gertatzen ari direla eta euskararen lekua euskal kulturaren kokan egon daitekeela. Gizartean badira une batzuk zeinetan maila kualitatiboko aldaketek etorkizuna erabat baldintzatzen duten. Ikerlarientzat oso interesgarria eta garrantzitsua da une horiek bereziki aztertzea eta ulertzea. Garai egokia da egungoa beraz ikerketak egiteko; eta Nazio Batuen Erakundeak 2008. urte hau Nazioarteko Hizkuntzen Urtea izendatu badu, are egokiagoa izango da.¶